

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 13/2010 vp

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2009

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä kesäkuuta 2010 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen vuodelta 2009 (K 14/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen ja eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jus-

si Pajuoja, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.

Viitetieto

Perustuslakivaliokunta on 25 päivänä helmikuuta 2011 pyytänyt oikeusasiamieheltä selvitystä kymmenestä vanhimmasta käsiteltävänä olevasta kantelusta. Oikeusasiamies on toimittanut selvityksen valiokunnalle 3 päivänä maaliskuuta 2011.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2009 on jälleen hyvin laadittu ja selkeä esitys oikeusasiamiehen toiminnasta ja yleisimmistä laillisuusvalvonnassa esiin nousseista ongelmista. Kertomus sisältää oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot laillisuusvalvonnassa esiin tulleista ajankohtaisista aiheista ja oikeusasiamiesinstituutiosta vuonna 2009. Kertomusvuoden keskeisimmät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyvät laillisuusvalvonnalliset havainnot on kerätty kertomuksen yhteen lukuun. Lisäksi kertomukseen sisältyy luku telepakkokeinoista ja muusta salaisesta tiedonhankinnasta sekä asiaryhmittäinen kuvaus laillisuusvalvonnasta.

Perus- ja ihmisoikeudet

Oikeusasiamies valvoo tehtävänsä hoitaessaan perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oikeusasiamiehen kertomuksessa tulee eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 12 §:n mukaan kiinnittää erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Perus- ja ihmisoikeuksien keskeinen asema laillisuusvalvonnassa käykin jo vakiintuneesti ilmi läpi koko kertomuksen.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 2008 käsitellessään huomiota siihen oikeusasiamies Paunio puheenvuorossaan esiin nostamaan epäkohtaan, että ne monet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen ongelmat, joihin laillisuusvalvojat ovat kiinnittäneet huomiota kerta toisensa

jälkeen kertomuksissaan ja ratkaisuisaan, eivät näytä korjaantuvan. Valiokunta korosti, että laillisuusvalvojien kannanotot ja niissä esitetyt lain tulkintaa tai lainsäädännön muutostarvetta koskevat käsitykset on hallinnossa otettava huomioon ja niiden mahdollisesti edellyttämät toimintakulttuurin muutokset pitää toteuttaa viivytyksettä. Lisäksi valiokunta katsoi, että lainvalvojien vuosittaisiin kertomuksiin voitaisiin ottaa erityinen listaus niistä lainvalvonnassa ilmenneistä toistuvista ongelmista, joita ei hallinnossa ole riittävästi huomioitu (PeVM 10/2009 vp, s. 2).

Oikeusasiamiehen kertomukseen vuodelta 2009 on perustuslakivaliokunnan toivomuksen mukaisesti sisällytetty erityinen jakso (3.4.) puutteista ja parannuksista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. Tämä jakso on konkreettisuudessaan hyödyllinen väline tyypillisten tai pitkään jatkuneiden puutteiden esille nostamisessa. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että valtioneuvoston piirissä ja yleisemminkin hallinnossa ryhdytään pikaisesti toimenpiteisiin siinä mainittujen yksittäisten ja periaatteellisempien epäkohtien korjaamiseksi. Yhtenä kysymyksenä on syytä mainita sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta, jonka oikeusasiamies toteaa oikeusturvan saatavuuden kannalta olevan ehkä kaikkein huolestuttavimmassa asemassa. Samaa asiaa on käsitelty laajasti myös oikeuskanslerin kertomuksessa (Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2009, s. 69–70). Tähän ongelmaan on pyrittävä löytämään ratkaisu mahdollisimman pian (ks. myös PeVM 12/2009 vp, s. 2/I). Kertomuksessa on lisäksi nostettu esiin myös niitä epäkohtia ja puutteellisuuksia, joita liittyy yksityisiin asuntoihin tehtäviin kotietsintöihin. Valiokunnan mielestä poliisin toiminnassa on syytä kiinnittää erityistä huomiota kotietsintöjen laillisuuteen ja asianmukaisuuteen.

Valiokunta katsoo, että tätä hyödylliseksi osoittautunutta jaksoa on edelleen syytä kehittää sellaiseksi pysyväksi osaksi oikeusasiamiehen kertomusta, josta ilmenevät keskitetysti kaikkein ajankohtaisimmat kehitys- ja korjaustarpeet. Yhtä lailla tärkeää on esittää esimerkke-

jä hyvästä kehityksestä, kuten kertomuksessa nyt on tehtykin.

Oikeusasiamiehen toiminta tilastotietojen valossa

Kertomusvuoden aikana oikeusasiamiehen käsiteltäväksi tuli kaikkiaan 4 816 uutta laillisuusvalvonta-asiaa. Tämä on selvästi enemmän kuin edellisenä kertomusvuonna (4 107). Kaikkiaan vuonna 2009 oikeusasiamies ratkaisi 4 903 laillisuusvalvonta-asiaa. Sekä saapuneiden kanteluiden (4 346) että ratkaistujen kanteluiden (4 458) määrä oli jälleen suurempi kuin koskaan aiemmin.

Suurimpia asiaryhmiä olivat sosiaaliturvasasiat, terveydenhuolto, poliisitoimi, vankeinhoido ja tuomioistuinlaitoksen toiminta. Merkittävin kasvu tapahtui sosiaaliturvaa, terveydenhuoltoviranomaisia ja työvoimaviranomaisia koskevissa kanteluissa. Muissa suurissa asiaryhmissä ratkaisujen osuus säilyi suunnilleen edellisen kertomusvuoden tasolla.

Toimenpiteisiin johtaneita ratkaisuja annettiin vuonna 2009 yhteensä 791 eli noin 17 prosentissa kaikista kanteluista ja omia aloitteita koskevista ratkaisuista. Yleisimpiä toimenpiteitä olivat käsityksen esittäminen (680) ja huomautuksen antaminen (35). Virkasyytteitä ei kertomusvuoden aikana määrätty nostettavaksi. Tarkastuksia tehtiin 57 kohteeseen (edellisenä vuonna 71:een).

Valiokunta ei ole erikseen arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja.

Kanteluiden käsittelystä

Jatkuvasti lisääntyneestä kanteluiden määrästä huolimatta oikeusasiamiehen kansliassa ratkaistiin kertomusvuonnakin kanteluista enemmän kuin niitä saapui. Tätä valiokunta pitää hyvin myönteisenä.

Oikeusasiamiehen kansliassa on oikeusasiamies Jääskeläisen puheenvuoron mukaan jo vuosi ollut yhtenä tavoitteena, että kanteluiden käsittelyaika olisi enintään yksi vuosi. Perustuslakivaliokunnan oikeusasiamieheltä saamasta selvityksestä ilmenee, ettei tähän tavoitteeseen ole

vielä päästy, mutta pitkään vireillä olleiden kanteluiden määrä on selvästi vähentynyt viiden viimeisen vuoden aikana. Vuoden 2010 lopussa 1,5—2 vuotta vireillä olleita kanteluita oli 79 ja yli kaksi vuotta vireillä olleita ei ollut lainkaan. Pääasiallisia syitä pisimpään vireillä olleille kanteluille olivat esittelijän vaihtuminen ja asian laajuus tai monimutkaisuus. Tavoitteeksi on oikeusasiamiehen selvityksen mukaan nyt asetettu kanteluiden yhden vuoden enimmäiskäsittelyajan saavuttaminen vuoden 2011 loppuun mennessä. Perustuslakivaliokunta pitää asetettua kunnianhimoista tavoitetta hyvin kan-

natettavana. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain eduskunnassa hyväksytyt muutokset ovat valiokunnan mielestä omiaan tukemaan asetettua tavoitetta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 9 päivänä maaliskuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kimmo Sasi /kok
vpj. Jacob Söderman /sd
jäs. Hannes Manninen /kesk
Elisabeth Naucclér /r
Ville Niinistö /vihr
Johanna Ojala-Niemelä /sd

Veijo Puhjo /vas
Tuulikki Ukkola /kok
Ilkka Viljanen /kok
Antti Vuolanne /sd
vjäs. Johannes Koskinen /sd
Raimo Piirainen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Petri Helander.